

ГЛАВА XXIX

ФАНАРИОТСКИ ЕПИСКОПИ И ГЪРЦИЗМЪТЪ ВЪ БЪЛГАРИЯ

Състоянието на българския народъ въ началото на сегашния XIX вѣкъ. Сведенията за българитѣ на Западъ. — Продължение на елинизацията. — Гръцки училища и писмо. — Фанариотскиятъ клиръ. — Изгаряне на ръкописи.

Въ началото на сегашния (XIX) вѣкъ българскиятъ народъ, лишенъ отъ всѣкаквъ политически и църковенъ животъ, до такава степенъ се изгубилъ изъ предъ очитѣ на Европа, че трѣбвало отново да се открива. Дори на ученитѣ, които тогава се бѣха заловили да изследватъ организма и взаимнитѣ отношения на славянскитѣ езици, трѣбвало дълго време, докато получатъ какви да е удовлетворителни сведения за свойствата на българския езикъ. Въ 1771 г. *Шлецеръ* посочи на настоящата нужда отъ българска граматика и речникъ; минали, обаче, тридесетъ години и българскиятъ езикъ все още си оставалъ неизвестенъ¹. *Добровский* въ 1814 г. който, впрочемъ, не бѣ видѣлъ никаквъ образецъ на български езикъ, считалъ го за сръбско наречие². *Копитаръ* (въ 1815 г.) знаелъ само, че въ българския езикъ има членъ, поставянъ въ края на думата³.

Понятията на славянскитѣ филолози за българския езикъ за пръвъ пжтъ задоволително били разяснени отъ бащата на новосръбската литература *Вукъ Стефановичъ Караджичъ*. Подбужданъ отъ Копитара, той въ 1821 год. въ редъ писма до д-ръ Фрушичъ показалъ отликитѣ между сръбския и българския езици; въ добавкитѣ си къмъ петербургския сравнителенъ речникъ на всички езици той издалъ въ 1822 г. единъ прегледъ на българската граматика, образецъ отъ Библията, нѣколко народни пѣсни и единъ проектъ за български правописъ⁴. Само нѣколко години преди това английскитъ пжтешественикъ *Leake* препечаталъ въ своитѣ „*Researches in Greece*“ (Лондонъ 1814 г.) Тетраглосона на Михаилъ Адамъ хаджи Данаила отъ Мосхополъ, съдържащъ разговори новогръцки, албански, влашки и български, всички съ гръцки букви (Венеция 1802 г.). *Шафарикъ* въ 1826 г. не знаелъ нито една българска книга и билъ на мнение, че българитѣ живѣятъ само между Дунава и Балкана; той ги наброявалъ до 600,000⁵.

Нищо чудно нѣма въ това, че българскиятъ народъ билъ неизвестенъ на останалитѣ славяни, изобщо на цѣла Европа. Значителенъ по броя си и нищоженъ по образоваността си, безъ водачи и центъръ, влачейки сжществуванието си подъ физическия гнетъ на турцитѣ и подъ духовния на гърцитѣ, българскиятъ народъ, съ изключение на нѣколко само лица, забравилъ, че е било нѣкога време, когато и той подъ властта на свои царе и патриарси е живѣлъ свободенъ политически и културенъ животъ. За собствения си брой и за разпространението на своитѣ селища българитѣ нѣмали никакви сведения, а още по-малко знаели, че нѣгде по земното кълбо